

Sururuuhen soutaja

novelli, kirjoittanut Anu Kolmonen

Minä kerron minkä muistan. Merkittäköön pöytäkirjaan, että ihmisen muisti on subjektiivinen. Sitä värittävät tietoiset ja tiedostamattomat unohdukset, kaikki ensiirteet ja jokainen meren rannan matalikkoon hukuttautunut, multiin lahonneet kynnet. Kysymykset, joihin ei ole vastauksia. Miksei se noussut ylös ja kävellyt rantaan? Vettä niin vähän, että aallot nokkavarteen liplattivat. Vatsa kohosi hietapohjan piispankiharoista ja asetui yhdeksi niistä, hiuksiin ja vaatteisiin sulii aaltojen rytmi. Pinta, meren pinta. Liitettäköön pöytäkirjaan repale pläkän pinnalla kelluvaa tinapaperia.

Ikkunasta hoksasin vilahduksen navetan nurkalla. Ensin katsoin, että mikä se siinä. Että onko itsellisen Jähti-Matti Matinpojan vanhin poika Jähditön-Matti Matinpoika taas varastanut kärrypelin. Kulkenut kaupunkiin illansuussa, mistä lie hommannut kyydin, hörpännyt lestillisen änkyräkyyneltä kyytipojaksi, hypittänyt heitukat pökerryksiin, vilautellut puukonkahvaa kiiltävien saappaitensa varresta ja lähtiessään varastanut hevospelin pirtin nurkalta. Lasketellut sillä Simonkylän tyttäriin, jättänyt luvatta lainatun pantiksi sisään lasketusta siemenestä, tullut katumapäälle ja varastanut kertaalleen varastamansa toistamiseen samana yönä. Siberijaan sellaisesta joutaa, tai Waasaan vähintään. Mutta se on toinen tarina, koska kulkija ei ollut Jähditön-Matti.

Mutta sen tahtoisin ylös pantavan, ettei siitä tule mitään, jos joutuu toisen naisen synnyttämää sikiötä omassa kohdussa idättämiensä rinnalla ruokkimaan ja vaatettamaan. Rakkautta ei riitä, jokaiselle on annettu sitä vain omaa tarvetta vastaava määrä. Sitä paitsi luonnoltaan sutkin selkäruoto on jo syntymässä kiertynyt ja silmiin palanut kalman kaipuu. Sellaisia vikoja ei nyhdetä ihmisestä edes Waasassa tai Siberijassa. Syntymässä pilaantuneelle ei ole parempaa lohtua kuin meren aava tai jään alinen.

Mutta siitä navetan nurkalla vilahtaneesta. Sen pituus oli kolmatta kyynärää eli kitukasvuista ihmistä liki. Laiha ja luihu, viheriäiset vaatteet, joista roikkui meren levää ja viitaheinää,

jonkinlainen rutto koristi sen rumia kasvoja. Rupikonna tai sisilisko, mikä lie meren syvyyksien eläjä.

Siitä jo tiesin. Kiireellä juosta hynttäsin navettaan, että jos se elukoille jotakin, vaikka umpeen manaisi. Mutta olio oli mennyt menojaan, eikä ollut jättänyt jälkeensä kuin etovan löyhkän, sellaisen, joka pistäytti kiireenvilkkaa tunkiolle ja nostatti ylös kaiken keltaista sappea myöten. Siinä menivät naurisvellit ja ohrapuurot haaskioon ja voi miten se harmitti. Ruokaa ei ollut hukattavaksi ja syksy teki tuloaan, selkeät tähtitaivaat ja täysikuut povailivat varhaista hallaa.

Että olihan siinä ne eellusmerkit, senkun otti ja katsoi. Kielot vaasissa ja kaikki. Ounastelin niitä ääneenkin, sanoin Jähti-Matille, että minkähän eellä lie. Mutta miehellä oli hetken uskossa eläjän hyvä mieli, niin kuin miehillä usein ruukaa olla. Maivaa sätki rannasta tullessa soikot täynnä. Niitä se suolesti ja nakkasi pöydälle eteeni viisi komeaa siikaa hymyssä silmin. Sanoi, että siinäpä sitä on palan jatketta, että mitenkäs nyt suu pannaan. Että halkokauppakin käy, tsaari ostaa minkä jähdillä kerkiää Pietariin laivata. Että hyvin ovat asiat, että eläpä akka maalaa tyhjiä piruja seinille äläkä uninäkyihisi usko.

Olihan siinä hyvääkin, Jähti-Matissa. Merkittäköön ylös, että hyvä isä oli. Otti nimiinsä minut ja äpäret, joita helmoissani kannoin. Sanoi, että ne on nyt maailman ilot kohdallasi riemuittu ja sitoi päähäni mustan huivin, lujan solmun pisti leuan alle. Niin tiukalle sitoi, että lupaukselta se tuntui. Valalta melkein. Vielä se kudotutti varta vasten mustan retongin ja piirusti mallin raamatun takalehdelle, painoi etusormella kuvajaista ja sanoi, että siinä, alapa ompelushommiin, nehän ne ovat mieluisia vaimoväelle. Ja niin minä ompelin itselleni mustan tyrmän, jonka helmat maata viivistivät ja nappilista kutitteli leukaa. Enkä enää nahkaani vilautellut. Se oli minun ja äpärieni elämän hinta. Jokaisella on omansa. Enkä minä hintaani valitellut, kiittelin minä sitä.

Heinäpoutaa povailevana kesäiltana Jähti-Matti tuli rannasta silmät kaivonrenkaina ja niskassaan koko maailman synnit. Lysähti istumaan penkin päähän, sitoi sormistaan ristikerän pöydälle ja painoi päänsä. Minä istahdin viereen ja etelätuuli leyhäytti avoimesta ikkunasta veren hajua ja savun katkua, itkustakin siinä oli aavistus. Pistin ikkunan kiinni, kun miehen Jumala ei

eellusmerkeistä välittänyt ja ristin sormeni minäkin, ensin huivini solmua kiristin niin että henkeä salpasi.

Mutta ei auttanut herrojen Jumala, eikä edes poikansa Jeesus. Tulivat ne engelsmannien koreat laivat, niin suuret, ettei sellaisista oltu täällä edes unia tiedetty katsoa. Höyrykoneet ratkoivat merenselkää avohaavoille ja tulijoiden edellä kulki sana, että rannat on ryöstetty ja hävitetty. On viety lehmätkin navetasta ja siat, lautatapulit on pantu palamaan, tervatynnyrit ja laivat, kaikki mitä ei ole saatu varastettua on poltettu, ihmiset tapettu. Perunatkin kaivettu kellareista. Ja höyrykoneiden perässä tulivat purjelaivat, koreat kuin morsiamet. Niissä oli monta mastoa ja valkeat purjeet lepattivat huntuina niiden taivaan kantta hivottelevissa mastoissa heinäkuisen helteen tyhjiössä. Panettehan muistiin helminauhoihin kiedotut neitsyet.

Hädässä siivosivat miehet väylältä pois kaikki kummelit, tynnyrit, kaasat ja pookit, piilottivat halkolasteista täydet jähtinsä niemien suvantoihin. Eivätkä löytäneet engelsmannien höyryperkeleet morsiamineen laivaväyliä, vaan tussahtelivat mahoistaan kiinni hietapankkeihin maihinnousua yrittäessään. Sieltä sylkivät petolliset kaunottaret tulikuulia kidoistaan, niin kaukaa mereltä, ettei sinne edes kaiku jaksanut huutoa kantaa.

Maata ja rannan kiviä piti miesten puolustaa, ei siinä ehtinyt kysellä lipunväriä eikä hallitsijan nimeä. Ei ollut väliä ilmansuunnilla, itä vai länsi, ei sellaisilla ole ihmisen vihan kanssa mitään tekoa. Eikä siinä parane ajatella sitäkään, että joku on nuitakin siemenenä rintansa alla varjellut ja toivonut elämäänsä paistetta enemmän kuin pimeää. On ne matkaan laittanut ja ikäväänsä jäänyt pelkäämään, ounaillut pohjoisesta puhaltavia eellusmerkkejä; ikuisuuteen auki jäätyneitä silmiä, paleltuneita jalkoja ja käsivarsia, nälkää ja kurjuutta, kulkutauteihin kuolleita kokonaisia miehistöjä. Nähnyt veen emosen painuvan sotalaivojen synnyttämiin kuohuihin.

Siellä oli rannan pusikossa Jähti-Matti muiden Vatungin miesten kanssa ampumassa tulijoita. Engelsmannit yrittivät maihin täyteen ahdetuilla soutuveneillä. Siinäpä niitä oli hyvä päästellä päiviltään, kun olivat tyrkyllä aavan meren kannelle sullotussa rehkilössä kuin suolasilakat salkkarissa. Paetessaan ne hinasivat halkojähdin mukanaan, mutta sekin tarttui kariin kiinni. Pistivät sen sitten joutessaan palamaan, kun eivät muuhun pystyneet. Ja seuraavana aamuna sama toistui.

Että niin tuli Jähti-Matistakin jähditön. Tsaari myönsi kaksikymmentä hopeakolikkoa jähtinsä menettäneille ja prenikoita varten piti miehistä laatia ansioluettelot. Ansioiksi kirjattiin pelkät tuomiot, koska muita ansioita ei tekemälläkään löytynyt. Jähti-Matin kohta oli siitakin onneton, ettei edes tuomioita ollut kertynyt eivätkä kinkerit kelvanneet ansioiksi. Muilla sankareilla sentään oli murhia, tappoja, varkauksia, tappeluita ja viinan kanssa läträämistä.

Pistäkääpä ylös, ettei Jähti-Matin suru ottanut toetukseen. Miehen mieleen asettui tähdetön marrasyön taivas, eikä sen auttanut kuin veistää tiheäsyinen ruuhi arkkupuuksi ajatellusta pihapihlajasta. Ristinänsä kantaa ruuhi merestä irti kuroutuneeseen mustasilmäiseen metsälampeen. Soutaa keskelle onnetonta ulappaa ja tuijottaa syvyyteen.

Vielä se typerys hoksasi, ettei huoli mitalia ihmisten tappamisesta. Niin minä piilotin tsaarin ränikän komuutin peränurkkaan suolasalkkarin taakse, ettei miehenpökiö sitä tahallaan hävitä. Toisinaan konttasin ränikän salassa päivän valoon, kun jähditön joutomies oli lammella sururuuhaan soutelemassa. Käsissäni punnitsin urhoollisuuden painoa, sormenpäillä sivelin hopeisia kohokirjaimia, avasin koltun rintamuksen ylimmät napit ja painoin kylmää metallia nahkaani vasten. Ajattelin, että tässä on kaikki mitä tappamisesta jälkeen jää.

Akoille vouhkasin supisuulla, että sankari se on, että eipä ole näillä matalan meren rannoilla joka mökin isännällä tsaarin myöntämää ränikkää ja koukerokirjaimilla allekirjoitettua kunniakirjaa kullatuissa kehyksissä. Akat siihen isolla äänellä, että vai on se jo isännäksi ylennetty, että pelkkä itsellinen rengin planttu, jolle on sattunut sävyisä tuuri. Että miksi niitä sankarimerkkejä piilossa pidellään, että eikös ne pitäisi näkysällä olla semmoiset aarteet, että liekö tosiakaan vaiko pelkkiä haaveiden kuvajaisia. Se minua eniten suututti, että ne ämmät niin isosti porisivat, että varmasti Jähti-Matin korviin kantautuivat salaisiksi aikomani kuiskeet. Ajoin akat ranstakalla kartanolle ja syljin perään, että pysykääkin poissa. Siitä se minun oloni oikeastaan vain selkeni ja taivaani kirkastui. Hoksasin olleeni enemmän yksinäinen sen ämmälauman seassa kuin itsekseni. Senkin voisi ylös kirjailla, että ihminen on yksinäisimmillään väessä, johon ei kelpaa, saati kuulu.

Kun Jähti-Matti kuoli, pistin tsaarin ränikän sille arkkuun mukaan. Pahuuttani minä sen sinne panin, vaikka perikunnalle hyvyyttäni hurskastelin, ettei heidän tarvitse siitä tapella. Niin että sieltä kivisestä hietikosta se löytyy, jos herra Pietarilla on tarve. Voin viisata teille oikean haudan, jos vastineeksi sopisi sinunkaupat tehdä. Siihen on tietenkin kerinnyt päälle maatua monet luut, lihat, vihat, kukat ja mullat, mutta miten olisi? Jotenkin olisi mukavampi sinutella, kun on tullut tässä tätä yksipuolista tuttavuutta hierottua.

Tuolla, mistä tulen, ei ollut kuin aikaa. Liki puolentoista sataa vuotta siellä muistojani punoin ja puristin niistä oleellisen. Siemenperunan. Että tässä olisi, jos suinkin kelpaa, pitkät idutkin jo kasvaneet. Pian tämä pitäisi multiin saada, kuulin että kurjetkin jo huutavat Perämeren yllä ja kielot puskevat maasta piikkejään rannan haavikossa. Etelään kääntyvässä tuulessa haistoin vanhat tutut; Krimillä virtaavan veren ja hädän, kuulostelin itkujen kaiut ja tykkien kuminan idän pyhillä vainioilla.

Merkittäköön pöytäkirjaan, että näin vetehisen uivan rantaa päin.